

Заключение

Таким образом, благоприятные погодные условия в ноябре-декабре 2005 г. способствовали массовым зимовкам птиц в регионе. Резкое ухудшение погодных условий со второй половины января 2006 г. привели к концентрации птиц у незамерзающих водоемов (оз. Кизил-Яр, Донузлав). В целом, в регионе за указанный период отмечено 72 вида птиц, среди них: гагарообразные - 1, поганкообразные - 3, веслоногие - 2, голенастые - 3, гусеобразные - 15, соколообразные - 7, курообразные - 2, журавлеобразные - 2, ржанкообразные - 8, голубеобразные - 2, дятлообразные - 1, воробьинообразные - 26.

Литература

Новиков Г.А. Полевые исследования экологии наземных позвоночных животных. - М.: Советская наука, 1949. - 602 с.

УДК 591.543.4:598.94 (477.73)

ЗНАЧЕННЯ КІНБУРНЬСЬКОЇ КОСИ В ЗБЕРЕЖЕННІ ОРЛАНА-БІЛОХВОСТА В ЗИМОВИЙ ПЕРІОД

З.О.Петрович, К.О.Редінов

Регіональний ландшафтний парк "Кінбурнська коса"

Value of Kinburnskaya Spit in conservation of White-tailed Eagle. Z.O.Petrovich, K.O.Redinov. - Regional Landscape Park "Kinburnskaya Spit".

Observations were taken over the period 1993-2006 in the Dnieper Delta, on Kinburnskiy Peninsula, Dnepro-Bugskiy, Berezanskiy and Tiligul'skiy Limans, in Yagorlytskiy and Tendrovskiy Bays, along the coast of the Black Sea and adjacent agricultural landscapes. First individuals in areas of winter assemblages appear in August, while dispersion is observed in February-March. 21-30 September 2002 on Kinburnskaya Spit it was found a dead White-tailed Eagle, ringed 27 May 2002 as a chick in Poland.

In winter White-Tailed Eagles gathered on joint roosts, still permanent for many years. Some eagles lived independently. In early 1990s on Kinburnskiy Peninsula three roosting areas were known. After the fire in 2001 only two roosting areas left. The main roosting area of eagles is in the artificial pine-tree forest of 40 years age near Pokrovka village (fig.). When these pine-tree plantations were under 30 years, the eagles roosted in natural groves.

During 1993-2005 numbers of wintering White-Tailed eagles (roosting areas) did not exceed 30-50 ind. During 6-8 February 2006 on roosting areas of Regional Landscape Park "Kinburnskaya Spit" there were 291 birds.

From the roosting place white-tailed eagles fly away to feed for the distance up to 50 km and cover coastal land area and water area above 2,000 km² (fig.). Their diet in spite of wide range of food is based on waterfowl.

There is an opportunity to provide ringing of wintering birds in Regional Landscape Park "Kinburnskaya Spit" involving foreign experts.

Орлан-білохвіст (*Haliaeetus albicilla* L.) внесений в Червону книгу України (1994), тому нові дані щодо його екології в Північно-Західному Причорномор'ї мають певний інтерес. Важливим є також моніторинг чисельності виду на місцях зимівлі та впровадження заходів з охорони, що передбачено "Національним планом дій зі збереження орлана-білохвоста в Україні" (Гаврилюк, 2000).

На досліджуваній території орлан-білохвіст зустрічається протягом року. На Кінбурнському півострові щорічно гніздиться 1-2 пари (Петрович, Маркауцан, 2000; Рыбачук, 2000). В дельті Дніпра, нижче м.Нова Каховка відомі місця гніздування 3 пар орлана та припускається гніздування ще 1-2 пар (станом на 2005 р.). Таку ж чисельність для нижнього Придніпров'я вказує і Є.Г.Роман (2000).

Перебування орлана-білохвіста в р-ні Кінбурнської коси відоме з античних часів. Ми звернули увагу, що на монетах античного міста-держави Ольвії з 440 рр. до н. е. по 230 рр. н. е., упродовж майже 700 років карбувалось зображення орлана, що сидить на дельфіні, в різних ракурсах та інші сцени, де присутній орлан. З переглянутих по каталогу (Анохин, 1989) 399 ольвійських монет, на 199 (38 %) зображений орлан, в той час, як на монетах інших античних міст зображення його поодинокі. Це зображення було своєрідним гербом Ольвії (Алексеева и др., 1984), і можливо має місцеве походження. Ми неодноразово спостерігали орланів, що жилились на трупах дельфінів на морському березі Кінбурна. Відстань між Ольвією і Кінбурнською косою менше 20 км. Таким чином, нумізматична історія м.Ольвії є свідченням 2.5-тисячолітньої давності присутності виду в цьому регіоні.

Публікації щодо зимівлі орлана відомі з кінця ХІХ ст. О.Браунер (1894) вказує на зустрічі орлана в дельті Дніпра. Д.А.Подушкін (1912) згадує про зимівлю орланів в районі Очакова та Дніпро-Бузького лиману. Він вказує, що в більш холодні зими, яка була, наприклад, в 1904/1905 рр., білохвостів прилітає значна кількість. На ночівлю вони збиралися великими зграями на високих дубах в урочищі Мохортове (Волижин ліс) на Кінбурнській косі.

Пізніше М.І. Клименко (1950) теж спостерігав їх в р-ні Чорноморського біосферного заповідника (ЧБЗ) під час зимівлі в незначній кількості, і лише в холодну зиму 1946/1947 рр. кількість птахів була великою. Ці дослідники, нажаль, не вказували

конкретної чисельності. В 1970-80-х рр. в р-ні Чорноморського заповідника зимувало до 50-55 ос. (Ардамацкая, 1983, 1991; Пирогов, 1991). На такому ж рівні чисельність залишалась і в 1990-х рр. (Рыбачук, 2000).

Матеріал та методика

Матеріал зібрано в Миколаївській (Очаківський, Березанський, Миколаївський р-ни), Херсонській (Голопристанський р-н) та Одеській (Березовський, Комінтернівський р-ни) областях в 1993-2006 рр. Спостереження проводились в дельті Дніпра, на Кінбурнському півострові, Дніпро-Бузькому, Березанському та Тилігульському лиманах, в Ягорлицькій та Тендрівській затоках, прибережній смузі Чорного моря та прилеглих до них агроландшафтах. Більшість даних про зимівлю виду (фенологія, поведінка та ін.) зібрано на Кінбурнському півострові в межах РЛП "Кінбурнська коса". Тут в місці ночівлі зимуючих орланів було збудовано скрадок, з якого проводились спостереження за птахами.

Результати та їх обговорення

На початку 1990-х рр. в західній частині Кінбурнської коси, на відстані 1-6 км від морського узбережжя було виявлено три (а після пожежі два) постійних місця ночівлі орланів в штучно посадженому 30-річному сосновому лісі. Місця ночівлі орланів виявились досить постійними. Головне місце ночівлі знаходиться ближче до узбережжя моря, в районі с.Покровка (Ковалівка). Спочатку воно розміщувалось на східній стороні квартальної просіки шириною 10 м, яка проходила в напрямку південь-північ. Орлани сідали на ночівлю переважно на крайні від просіки дерева. В результаті значної пожежі влітку 2001 р. дерева, на яких ночували птахи, обгоріли і висохли. Але восени орлани продовжували збиратися на них, а після їх зрізання, ще довго сідали на пеньки та вали хмизу. Нове місце ночівлі було сформоване зимою 2001/2002 рр. в кілометрі від попереднього. Раніше там ночували поодинокі особини. Розміри дерев, мікроклімат та умови зальоту і посадки на дерева в цьому місці майже ідентичні з попередніми. Єдина відмінність - орієнтація просіки з південного сходу на північний захід. Більшість орланів тут також розміщується на східній стороні просіки. Така поведінка орланів вказує на консервативність цих птахів у відборі місць ночівлі.

За нашими спостереженнями, в 1993-2005 рр. чисельність зимуючих орланів в місцях ночівель сягала 30-50 ос., причому максимальною вона була в холодну зиму 1997/1998 рр. Взагалі, чисельність орланів, їх просторовий розподіл на протязі однієї зими та в різні роки залежить від характеру зими, що відмічають ряд авторів (Зубаровський, 1977; Петрович, Маркауцан, 2000; Рыбачук, 2000). Спостереження на протязі двох останніх зим підтверджують цей факт.

У відносно теплу зиму 2004/2005 рр., в грудні-січні сніговий та льодовий покрив були відсутні, лише в лютому відбулося незначне похолодання. Цієї зими орлани були розташовані на значній території. На Покровській косі Кінбурнського півострова 26.12.2004 р. та 1 і 20.02.2005 р. було обліковано, відповідно, 5, 3, 5 ос. Загалом тут зимувало 30-35 ос. Розподіл водоплавних птахів на значних територіях та висока чисельність миші курганчикової (*Mus spicilegus*) (Русев и др., 2004) і полівки звичайної (*Microtus arvalis*), на нашу думку, і визначила таке розміщення виду.

Початок зими 2005/2006 рр. був теплим, а в останній декаді січня - лютому відбулося значне пониження температури: вкрилися льодом Дніпро-Бузький, Березанський, Тилігульський лимани, Ягорлицька і Тендрівська затоки та прибережна смуга Чорного моря. В теплий період зими орлани були широко розповсюджені в межах досліджуваної території: на Тилігульському лимані (р-н с.Прогресівка) - 3 орлани - 17.12.2005 р. та 15.01.2006 р.; на Березанському лимані - 13 особин - 15.01.2006 р. Вони тримались переважно біля скупчень водоплавних птахів. Слід зазначити, що чисельність мишоподібних гризунів знизилась, у порівнянні з минулою зимою. З кінця січня ситуація змінилась. Поява льодового покриву на водоймах викликала переміщення водоплавних птахів в прибережну акваторію Чорного моря. Зникнення мілководь викликало ослаблення лебедя-шипуну (*Cygnus olor*) та інших водоплавних птахів, які стали легкою здобиччю для орланів. 5.02.2006 р. в р-ні Покровської коси Кінбурнського півострова виявлено залишки 54 лебедів, біля ополонки зі скупченнями лебедів та качок обліковано 119 орланів. Під час попередніх обліків, до появи льодоставу, 1.12 та 24.12.2005 р. тут спостерігали, відповідно, 7 та 12 ос.; 9 та 13.01.2006 р. по 10 ос.

З метою визначення загальної кількості зимуючих орланів, місць ночівлі та основних місць живлення, з 4 по 8.02.2006 р. були проведені спостереження в межах РЛП "Кінбурнська коса" та на прилеглих територіях.

В місце ночівлі орланів, біля кучугури Високої 4.02.2006 р. злетілось 14 особин. В місці скупчення орланів біля с.Покровка (Ковалівка) спостереження проводились 6.02.2006 р. З високої піщаної кучугури, на відстані 500 м від місця ночівлі оглядався фронт шириною до 5 км, що дало можливість обліковувати орланів, які підлітали зі сторони Ягорлицької (острови Довгий, Круглий) та Тендрівської заток. Облік розпочато в 12:30 і закінчено в сутінках о 17:30. Всього з південної сторони від місця ночівлі прилетіло 193 особини. Погодинний розподіл прильоту: 12:30-13:45 - 50 ос., 13:46-14:00 - 11 ос., 14:01-15:10 - 44 ос., 15:11 - 16:10 - 45 ос., 16:11-17:10 - 37 ос., 17:11-17:30 - 6 ос. Слід зазначити, що орлани почали повертатись на ночівлю вже з 10 години.

Частина птахів днює в місці ночівлі і не щоденно вилітає в кормові угіддя. Для визначення кількості таких особин 7.02.2006 р., після розльоту о 9:20 проведено огляд місця ночівлі, тут знаходилось 60 орланів.

З метою визначення дальності розльоту та кількості орланів, які відлітають на ночівлю з північно-західної сторони, з гирла Дніпро-Бузького лиману та району о.Березань 8.02.2006 р. проводились спостереження вздовж узбережжя від м.Очаків до кінця Чорноморської коси, яка знаходиться в гирлі Березанського лиману. Ці спостереження підтвердили зліт орланів з гирла Дніпро-Бузького лиману, а також з крижин і берегової лінії Чорного моря в місце ночівлі біля с.Покровка. З 15:25 до 17:10 обліковано 24 особини, котрі в термічних потоках повітря набирали висоту над о.Березань і далі летіли над морем в напрямку місця ночівлі.

Таким чином, на місця ночівлі на Кінбурнській косі збиралась 291 особина. Необхідно відмітити недооблік орланів, котрі могли прилетіти до початку наших спостережень, в вечірніх сутінках та окремих особин, що ночували в лісі поодиночі.

Не виключено, що ночівлі орланів існували і на Івано-Рибальчанській та Солонозерній ділянках ЧБЗ (Рыбачук, 2000), але чисельність їх навряд чи була високою в лютому 2006 р., в зв'язку з замерзанням близьких до цих місць водойм.

Формування зимових скупчень та їх розліт, місця ночівлі

На Кінбурнському півострові збільшення кількості птахів помічено з серпня (Петровиц, Маркауцан, 2000), звичайно з вересня. Наприклад, приліт орланів помічено 13.09.2003 р. (1 ос.) та 19.09.2004 р. (1 ос.). Виходячи зі знахідки 21-30.09.2002 р. біля с. Покровка загиблого від ураження струмом орлана, закільцьованого 27.05.2002 р. пташеням в Польщі (дистанція 824 км), з кінця вересня вже з'являються птахи, що гніздяться або народжуються за межами України.

В р-ні Чорноморського біосферного заповідника орлани з'являлись в вересні, звичайно в жовтні-листопаді (Ардамацкая, 1991). К.І. Рибачук (2000) вважає, що в серпні-вересні тут спостерігаються місцеві птахи, а зимуючі орлани з'являються в I-II декадах жовтня. В дельті Дністра появу орланів спостерігали з серпня-вересня, крайні дати міграції: 13.07-16.11 (Пилога, 1991; 2000).

На досліджуваній території ночівлі орланів спостерігались лише в острівних природних лісах, серед яких найбільш важливий Волижин ліс, причому наголошується, що птахи уникають штучних соснових насаджень (Ардамацкая, 1983, 1991; Рыбачук, 2000). За нашими даними, з початку 1990-х рр. більшість орланів ночує в кварталах соснового лісу (Петровиц, Маркауцан, 2000). Безперечно, що до того часу, як насадження досягли приблизно 30-річного віку, а дерева відповідного розміру, орлани ночували в природних лісах, але пізніше ситуація змінилась. Про це свідчать, зокрема, дані обліків в Волижиному лісі: на початку 1980-х рр. ночувало 15-16 ос., максимум - 26 (Ардамацкая, 1983), в 1993-1998 рр. не щорічно (n=4) - 1-3 ос. (Рыбачук, 2000).

Соснові насадження приваблюють орланів, оскільки мають певний необхідний мікроклімат та вигоди підльоту вздовж просік. Окремі орлани ночують розрізнено.

В місцях ночівлі орланів збираються на ночівлю також круки (*Corvus corax*), ворони сірі (*C. cornix*), сороки (*Pica pica*).

Орлани, що розосереджені на значних територіях, ночують розрізнено в лісах, лісосмугах, серед агроценозів та поблизу водойм, зокрема 3 таких птаха ми спостерігали 7.01.2005 р. в верхів'ях р.Березань.

К.І. Рибачук (2000) повідомляє, що частина орланів ночує на крижаних торосах біля ополонки та на землі, на островах, але конкретних прикладів не наводить. Нами лише раз, на кінці Покровської коси 12.10.2003 р., в сутінках (6:35) помічено орлана, що летів в напрямку місця ночівлі біля с.Покровка. Фактів ночівлі зимуючих орланів на землі та на кризі нам невідомо. Взагалі, ми вважаємо, що подібні випадки, якщо і мають місце, то не часто. По-перше, вночі здобич орланів підбирають хижаки: лисиця (*V. vulpes*), снотовидний собака (*Nyctereutes procyonoides*), вовк (*Canis lupus*), що турбувало б орланів; по-друге, в лісі існує певний мікроклімат, що дозволяє економити енергію; по-третє, ночівля на деревах більш безпечна.

Розліт птахів з місць зимівлі відбувається в лютому-березні. Орлани мігрують за зграями водоплавних птахів. Наприклад, на Покровській косі 6.03.2005 р. орланів вже не було, але на кінці Кінбурнської коси 15.03.2005 р. помічено дорослу особину. В Бієнкових плавнях 19.03.2006 р. зареєстровано 6 ос. Біля Березанського лиману 7.03.2004 р. помічено орлана, що летів на північ, а 12.03.2005 р. самця і самку (ad.), що сиділи на полі. В пониззях Тилігульського лиману, при регулярних обліках, востаннє орлана спостерігали 23.03.2005 р. (sad.) та 27.03.2006 р. (ad.) (ос. пов. О.О.Форманюка). Біля с.Широколанівка Веселинівського р-ну Миколаївської області мігруючий в північному напрямі молодий

орлан відмічений 8.03.2005 р. Молодого орлана, що летів в східному напрямі, спостерігали 13.03.2006 р. біля с.Лимани Жовтневого р-ну тієї ж області (ос. пов. Д.С.Олійника). Згідно літературних даних, орлани в р-ні ЧБЗ розлітаються в першій половині березня, іноді до кінця місяця (Ардамацкая, 1991); окремі молоді особини відмічаються до II декади квітня (Рыбачук, 2000).

Добова активність, елементи поведінки, живлення

Орлани починають розлітатися з місць ночівлі ще до сходу сонця. Приліт орлана на Березанський лиман 11.02.2005 р. зафіксовано о 7:05 (відстань близько 25 км від місця ночівлі). Розлітаються птахи поодиночці чи зграями. Назад птахи можуть повертатися вже зранку, а останні - в вечірніх сутінках. Більшість орланів прилітає на місце ночівлі поодиночці, рідше розрізненими групами по 2-3 особини. За літературними даними птахи розлітаються на світанку і повертаються з 15:00 до 16:00 (Рыбачук, 2000). Частина орланів (до 1/3-1/5 від загальної чисельності) залишається днювати (Рыбачук, 2000), що підтверджується і нашими даними.

На одному дереві може ночувати декілька орланів. В місці ночівлі спостерігаються ієрархічні відносини. Домінуючі особини орлана, як правило, ночують на постійних деревах, або гілці. На кінець зимівлі під такими деревами залишаються значні скупчення пелеток. Зліт орланів в спільне місце ночівлі та токування (клекотання) може мати значення при утворенні пар.

Відстань від місць ночівлі до основного місця годівлі не перевищує 15 км. Частина орланів розлітається на відстань понад 50 км (рис.), завдяки чому вони контролюють територію площею більше 2 тис. км². Про радіус розльоту свідчать також спостереження О.О.Форманюка (ос. пов.), який 30.01-22.02.2006 р. бачив окремих орланів, що літали над морем в р-ні м.Южне, а на Аджалицькому лимані 12.02.2006 р. нарахував 13 ос. Не виключено, що поодинокі орлани, котрих спостерігали 29.01.2006 р. в пониззях Куяльницького лиману та в м.Одеса (район пересипу, ос. пов. П.С.Панченка), також розлітаються з Кінбурна. Відстань від місця ночівлі до місць їх зустрічі близько 70 км. При розльоті та повертаючись на ночівлю, орлани летять найкоротшим шляхом.

Основу живлення орланів, при широкому діапазоні кормових об'єктів, в р-ні ЧБЗ складають водоплавні птахи (Пирогов, 1991; Рыбачук, 2000), що підтверджується і нашими спостереженнями. Кількість орланів, що патрулюють скупчення водоплавних птахів, в окремих випадках було наступним: 3 орлана - 3150 гусей; 3 - 14000 качок, лисок, лебедів; 13 - 10400 качок, лисок, гусей, лебедів; 3 - 3000 крижнів; 3 - 600 крижнів. При полюванні орлан використовує різноманітні способи, в тому числі міжвидовий та внутрішньовидовий клептопаразитизм (Гаврилюк, 2002). В місці полювання птахи пов'язані візуально: до орлана, який здобув жертву, злітаються сусіди, а потім інші особини. Спостерігався зліт до 13 ос. Жертвою заволодіває домінуюча особина. Якщо жертва невелика (качки, лиска (*Fulica atra*), то домінуючий орлан відбирає її навіть в повітрі: перевернувшись вниз спиною, кігтями знизу вириває здобич. Ми спостерігали колективне полювання 2 орланів на лиску, яку вони спочатку відбили від зграї, а потім по черзі атакували на поверхні води. Успішне полювання орлана спостерігали на пухівку (*Somateria mollissima*), яку орлан піймав на мілководді. Також спостерігали атаки на крижнів (*Anas platyrhynchos*), що годувались на полі. Спостерігались спроби полювання орланів на невелику собаку. В основному орлани живляться пораненими, ослабленими, хворими та мертвими тваринами.

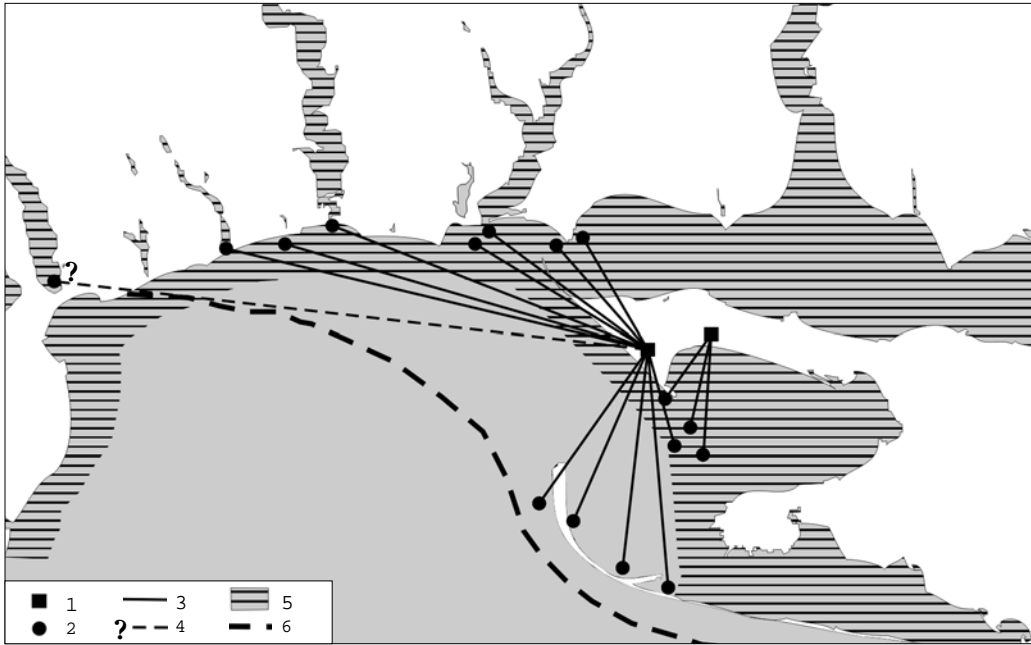

Рис. Напрямки розльоту орланів при максимальному замерзанні акваторії (29.01-12.02.2006 р.).

Fig. Directions of White-Tailed Eagles dispersion at maximal freezing of the water area (29.01-12.02.2006).

Умовні позначення: 1 - місця ночівлі; 2 - місця годівлі; 3 - напрями розльоту; 4 - ймовірний напрям розльоту; 5 - акваторія, вкрита кригою на 95-100%; 6 - приблизна границя розльоту орланів.

Notes: 1 - roosting areas; 2 - feeding areas; 3 - directions of dispersion; 4 - presumable direction of dispersion; 5 - water area is covered with ice by 95-100%; 6 - approximate border of White-Tailed Eagles dispersion.

Безсумнівно, зростання чисельності орланів на зимівлі з 1970-х рр., і особливо, в останні 10-15 років, є наслідком відновлення його гніздової популяції в межах України та інших країнах (Гаврилюк, 2004). Станом на 2000 р. гніздова популяція орлана в Україні оцінювалась в 80-100 пар (Гаврилюк, Грищенко, 2000), а чисельність на зимівлі в 1996-2001 рр. коливалась від 260 до 370 ос. (Гаврилюк, 2002).

Знахідка на Кінбурнській косі орлана, закульцьованого пташеням в Польщі, підтверджує думку В.М. Зубаровського (1977) про зимівлю в Азово-Чорноморському регіоні птахів не тільки з України, а й тих, що гніздяться за її межами. Слід зазначити, що в "середні" за кліматичними показниками зими частина орланів взагалі тримається в районі гнізда на протязі всього року (Зубаровський, 1977; Гаврилюк, 2002).

При значному зниженні температури орланів приваблює незамерзаюче морське узбережжя та ополонки в р-ні о-вів Довгий - Круглий та Покровської коси, р-н о. Березань, Тендрівської коси, оскільки тут скупчуються в великій кількості водоплавні птахи (Руденко и др., 2000; Петровиц, 2003). Як показали спостереження взимку 2005/2006 рр.,

в критичні періоди зимівлі ці ділянки відіграють важливу роль для збереження орлана. На нашу думку, в лютому 2006 р. тут сконцентрувались не тільки більшість особин, що зимували в Північно-Західному Причорномор'ї, а й орлани з басейну Дніпра. Так, за оцінками М.Н.Гаврилюка (2002) на Дніпрі, в межах України, не враховуючи його гирла, зимувало в різні роки до 100-150 ос.

Для сприяння успішній зимівлі орлана-білохвоста дирекція РЛП "Кінбурнська коса" надає приписи лісникам, щодо обмеження фактору непокою в місцях ночівлі птахів з вересня по квітень.

В межах РЛП "Кінбурнська коса" є можливість провести кільцювання зимуючих птахів. Ця робота може проводитись на міжнародному рівні, оскільки тут зимують орлани з інших країн.

Подяки

Автори виражають подяку за участь в обліках та надану інформацію О.Є.Маркауцану, Д.С.Олійнику, П.С.Панченку, Є.Г.Роману, В.Б.Чаусу та О.О.Форманюку.

Література

- Алексеева Е.М., Амброз А.К., Арсеньева Т.М. Античные государства Северного Причерноморья. - М.: Наука, 1984. -391 с.
- Анохин В.А. Монеты античных городов Северо-Западного Причерноморья. - Киев: Наукова Думка, 1989.-127 с.
- Ардамацкая Т.Б. Орлан-белохвост и белоголовый сип в Черноморском заповеднике // Охрана хищных птиц. Мат-лы Всесоюзн. совещ. - М., 1983. - С. 87-88.
- Ардамацкая Т.Б. Редкие и исчезающие птицы Черноморского государственного заповедника АН УССР и сопредельных территорий // Редкие птицы Причерноморья. - Киев - Одесса: Лыбидь, 1991. - С. 54-69.
- Браунер А. Заметки о птицах Херсонской губернии // Записки Новорос. об-ва естествоиспытателей.- Одесса, 1894. - Т. 19, вып. 1. - С. 39-93.
- Гаврилюк М. Національний план дій зі збереження орлана-білохвоста (*Haliaeetus albicilla*) в Україні // Національні плани дій зі збереження глобально вразливих видів птахів. - К.: СофтАРТ, 2000. - С. 133-143.
- Гаврилюк М.Н. Орлан-білохвіст в Україні: сучасний стан, біологія та охорона// Автореф. дис.... канд. біол. наук. - Черкаси, 2002. - 20 с.
- Гаврилюк М.Н., Грищенко В.Н. Современное состояние популяции орлана-белохвоста в Среднем Приднепровье // Беркут.- 2000. - Т.9, вып.1-2. - С.28-38.
- Гаврилюк М.Н. Изменения численности орлана-белохвоста на территории Украины в XX ст. и возможные их причины // Беркут. - 2004. - Т.13, вып.2. - С.205-225.
- Зубаровський В.М. Фауна України. Т 5. Вип.2. Хижі птахи. - К.: Наукова думка, 1977.- 322 с.
- Клименко М.И. Материалы по фауне птиц района Черноморского заповедника // Труды Черноморского заповедника. - Вып.1. - К.: КГУ, 1950. - С. 3-52.
- Петрович З.О., Маркауцан О.Е. Орлан-білохвіст на території регіонального ландшафтного парку "Кінбурнська коса" // Птицы Азово-Черноморского региона на рубеже тысячелетий. - Одесса: АстроПринт, 2000. - С.51-52.
- Петрович З.О. Район ос.Березань та гирло Дніпро-Бузького лиману як місце зимівлі птахів // Птицы Азово-Черноморского региона: мониторинг и охрана. Мат-лы конф. Николаев: НГУ, 2003. - С. 51.
- Пилюга В.И. Новые данные о гнездовании исчезающих видов хищных птиц в Одесской области и на сопредельных территориях // Редкие птицы Причерноморья. - Киев - Одесса: Лыбидь, 1991. - С. 139-164.

- Пилуга В.И. Некоторые аспекты сезонных миграций хищных птиц в Северо-Западном Причерноморье // Птицы Азово-Черноморского региона на рубеже тысячелетий.-Одесса: АстроПринт, 2000. - С.27-29.
- Пирогов Н.И. К питанию орлана-белохвоста (*Haliaeetus albicilla*) в Черноморском заповеднике // Орнитология. - 1991. - Вып. 25. - С. 202-203.
- Подушкин Д.А. Заметки о перелетах и гнездовании птиц в окрестностях Днепровского лимана // Записки Крымского об-ва естествоиспыт. -1912. -N11. - С. 80-95.
- Роман Е.Г. Орлан-белохвост в Нижнем Приднепровье // Птицы Азово-Черноморского региона на рубеже тысячелетий. - Одесса: АстроПринт, 2000. - С. 52-53.
- Руденко А.Г., Яремченко О.А., Рыбачук К.И. Особенности зимовок водоплавающих птиц в Черноморском биосферном заповеднике // Казарка. - 2000. - N6. - С. 302-314.
- Русев И.Т., Овчаров А.А., Закусило В.Н., Петровиц З.И., Редінов К.А. Осенне-зимняя (2004-2005 гг.) численность курганчиковой мыши в очагах туляремии Северо-Западного Причерноморья // Современные проблемы зоологии и экологии. Мат-лы конф. - Одесса: Изд-во ОНУ, 2005. - С. 245-247.
- Рыбачук К.И. Зимовки орлана-белохвоста в районе Черноморского биосферного заповедника // Беркут. - 2000. - Т.9. - Вып. 1-2. - С.39-43.

УДК 591.9:598.915 (477.73)

НОВІ ГНІЗДОВІ ЗНАХІДКИ КАНЮКА СТЕПОВОГО В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

К.О.Редінов З.О.Петровиц

Регіональний ландшафтний парк "Кінбурнська коса"

New findings of nests of Long-legged Buzzards in Mykolayiv Region. - K.O.Redinoy, Z.O.Petrovich. Regional Landscape Park "Kinburnska Spit"

During 2005-2006 in Mykolayiv Region there were found new breeding sites of the species, which define more exactly limits of its distribution in Ukraine (fig.) Most of these finds are in gullies of the catchment area of Berezansky Liman. Minimal distance between nests is 2.5 km. Some pairs stayed near nests also in autumn-winter period. Clutches of 2005-2006 contained (n=8) 3-5 eggs (3.9+0.3).